

ӘЗИЗ ВӘ ҺӨРМӘТЛИ
ГӨЛӘМ ДОСТУМУЗ
ХӘЛИЛ РЗА!

Сиз — мұзскр Азәрбајчан әдәбијатынын таныммыш нұма-јәндәләриндән бирини, шаир вә публицисти, бацарыгы тәд-гигатчынын анадан олмагынын-зын 50 иллиг мүнәсәбәткә үрәкдән тәбрик едирки!

Сиз поэзиямызын орта нәс-линә мәнсүб сәнәткарлардан-сыныз. Мәтбуатда шә'рләрниниз чап олундуғу илк күндән оху-чу мәнәбәтти газанмысыныз. Јазыларыңыздакы публицистик руһ дәрин ичтимаи мә'на сизә ләйлиги шәһрәт көтәримшидир.

Мүхтәлиф илләрдә охучула-рын музакирәсинә вәрдјиниз «Баһар кәлир», «Севән кәз-ләр», «Мәнәбәт дастаны», «Мәним күнәшим», «Учалыг», «Доғмалыг», «Әсл мәнәбәт», «Јени зирвәләр» вә башга кита-бларыңыздакы әсәрләриниз иллик ифтихар һиссинизни, вәтән, халг, партија гаршысын-да борчумузун, ичтимаи амәл-лимизин бәдин ифәдәләри-дир. Бу китабларын бир гисми илә Умумиттифәг охучулары да танымшылар.

«Краснодон гарталлары» пое-мамыз Бәјүк Вәтән мүнәрибәси илләриндә мәнсипсиз гәһрәмән-лыг көстәрмәш кәч гәрдәни-чәларымыз һағгында јазыл-мыш ән јакшы әсәрләр сира-сындадир.

Һөрмәтли гөләм достумуз! Әсәрләриниз ССРИ халғлары дилләринә, еләчә дә харинк өлкә халғлары дилләринә тәр-

чүмә олунуб, сизин бир шаир кими Ватанымыздан узағлар-да танымшыдир. Сиз өзүңүз дә дүңгә әдәбијатымын ән јакшы нүмунәләрини әнә дил-кәздә сәсләнмәс үчүн әз иш көрмәсиниз. И. Сәләмин-нин «Бабәк», Муса Чәлилин «Моабит дәфтәри» китаблары сизин тәрчүмәниндә охучула-рымыз тәғдим олунмушдур. Сон вахтлар классик әдәбија-тымыздан етдјиниз тәрчүмә-ләриниз охучулар марағла кәләјрләр.

Сиз бир елми тәдигатчы ки-ми дә сәмәрәли фәалјәт көс-тәрмисиниз. Классик әдәбија-тымызын өјрәнилмәш гәтла-рынын ишығландырылмасында јорулмадан чалышырсыныз. Сиз филологја елмлери нами-зәдсиниз вә елми ахтарышла-рымыз инамла давам етдј-ринизни.

Сиз бир даһа сәмм-гәлб-дән тәбрик едир, узун өмүр, чаксағлыгы, поетик вә елми ах-тарышлар јолунда сизә Јени јардычылыг гөләбәлери арзу-лајыры!

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР
ИТИФАГЫНЫН ИДАРӘ
НӘ'ӘТИ

Илһам вә әмәк

Шаир Хәлил Рзанын тез-тез ишләтдији бир сөз вар-дыр: Илһам! Бу, она ганад кими, ишыг кими, һава кими, вәгмә кими ләзимдир. Шаир илһамсыз ишләјә билмәз. Әмәк исә онун үчүн илһам мәнәбәдир. Хәлил Рза илһам-ның кәлишинә кәзләмир, она зәһмәти, арзулары илә нәил олур. Буна көрә дә 50 јашы тамам олан шаиримизин мә'налы һәјәтыны илһамсыз вә әмәксиз тәсәввүрә көтәримәк мүмкүн дејилдир.

О, университетдә төһсил алдыгы илләрдә мәтбуатда тез-тез чап олунан шә'рлери илә поэзија мейданына атыл-ды. Республикамызын әдәби һәјәтында; шә'р кәчәләриндә, «кәңчәр күнү»ндә, әсәрләрин музакирәләриндә фәал иштирак етмәјә башлады. Сә-мәд Вурғунала университетдә кәчирилән көрүшдә елә кәз-лә вә марағлы мәрзуә етди ки, бу, илми дә чоқунун ја-дындадир. Университети бит-тирдикән үч ил сонра, 1957-чи илдә чапдан чыхан «Баһар кәлир» адлы илк шә'рләр кита-бы әдәбијата баһар нәфәс-ли бир кәңшин кәлдијини хә-бәр вәрд. Китабда онун сија-си руһлу, одлу-аловлу шә'р-ләри вә 26-лара һәср олунан поемасы топланмышды. Х. Рза бу илк поемасында өлмәк комиссарларын мәрдлиг вә гәһрәмәнлығыны һәрәртлә вермәјә» наил олмушду. Елә бу мүнәвәфәғијәтнинә көрә поеманын ән кәзәл парчасы дәрсилә салынмышдыр.

«Севән кәзләр» вә «Мәнәбәт дастаны» адлы китаб-лары дејүшкәнлик, мүбариз-лик, мәнәбәт, достлуг кими мотивләрлә, патетика илә ја-нашы һәзин, мә'налы лирика илә зәнкинләшди. Атасы һағ-гында јаздыгы шә'рләр тәзә-лији, тәбиғилији, сәммимилији илә сечилди, охучулар тәрә-финдән севилди. «Мәнәбәт дастаны» поемасында ики ин-санын гәһрәмәнлығыла долу һәјәты, онларын зәнкин да-хили әләми тәсирли парча-лар, сәһнәләр, ләһһәләрлә чағландырылды. Онун Меһди һусејзадәјә, Никос Бело-јаннисе, Николај Островски-јә, Јулис Фучикә, Муса Чә-лилә, онун дәфтәрини гору-луб сахлајан Тиммермана вә башгаларына һәср етдији шә'рләр гәһрәмәнлыг вә мү-баризлиг мотивләри илә до-лудур. «Краснодон гарталла-ры» поемасы исә кәч гәрдә-нијачыларын, хусусилә Әли Дадашовун алман-фашист ишғалчыларына гаршы апар-дыгы мүбаризә һәср олун-мушдур. Вәтән вә халг нами-нә горху билмәдән, чәсурлуг вә икидик нүмунәләри көс-тәрән бу кәңчәләрин гәһрәмән-лығыла долу һәјәты епик лә-һһәләрлә, јаддагалан һадисә вә оһваләтларла мә'наланды-рылмышдыр.

Хәлил Рза Москвадә М. Горки адына Әдәбијат Инсти-тутунун али әдәбијат курсунда, сонра В. И. Ленин адына Азәрбајчан Дәвләт Пе-дагожи Институтунун аспи-рантурасында төһсил алмыш-дыр. Вәтәнимизин тарихини өјрәниш, районларымызым, кәндләримизин гарыш-гарыш

кәзмиш, һәмишә Јени мөвзу-лар ахтарышында олмушдир. Онун «Мәним күнәшим», «Голларыны кениш ач!» «Краснодон гарталлары», «Доғмалыг» кими китабла-рындакы әсәрләр доғма Ком-мунист Партијасына, халғы-мызга, Ватанимизә, онун гәһ-рәмән, мәрд оғулларына, гу-ручуларына, габатчыл әмәк адамларына һәср олунмуш-дур. Күнүн, һәјәтын, замә-нын тәләбләринә чаваб вер-мәјә чәлшән шаир, дүңгә һадисәләриндән кәнарда гал-мыр, бейнәлхалг әләмдә кед-ән сијаси чарпышмалары ил-зәлир, халғларын сүлһ, азадлыг, сәадәт арзулары илә јашајыр, ибу мөвзуларда мүн-тәзә сурәтдә одлу шә'рләр јазаыр. Бу мә'нада онун «Һа-ра кедир дүңгә» поемасынын сијаси-ичтимаи әһәмјијәти чоқдур. Поема бүкүңгү дүң-гәнын проблемләрини әлван бојаларла өкә едир. Шаирин сон илләрдә чапдан чыхан китаблары арасында «Тапа-ран сон» китабы јардычылы-ғында мүйүм һадисәдир. Китабдакы шә'рләр, поема-лар инсана, һәјәта мәнәбәт дуғулары илә долудур, бү-түн инсраларда нараһат үрә-јин чырпынтылары дуғулур.

Поэзија илә јанашы, әдәби төһгидлә мүнтәзәм мөшғул олан Хәлил Рза «Мүнәрибә-дән сонракы Азәрбајчан совет әдәбијатында поема жан-ры» мөвзусунда наминәдлик диссертәтијасы мудафиә ет-мишдир. Мүәллиф төкчә 1945—1950-чи илләрдә Јара-нан поемалары дејил, үмү-мән әдәбијатымыздында, сә-вијәсиндән асылы олмајарак бүтүн поемалара нәзәр сал-мыш, бу жанрын јаранмасы, инкишаф јоллары, мүсәбәт вә лирик гәһрәмән проблеми, сә-нәткарлыг, бәдин-фәләсәфи үмүмиләшдирмә, мәнәзәрә, портрет, дил, үслуб мәсәлә-ләри һағгында кениш шәкил-дә сәһбәт ачмышдыр. Сонра Х. Рза «Магсуд Шейхзадини бәдин јардычылығы» адлы елми-монографик китаб јаз-мышдыр. Онун поэзијамыз тәһғиндә мәнәбәтлә гәлмә әл-дыгы мөғаләләрин әкәсари-јәти сәвијәлидир, онлары елә-белә, сүкутла, лагәјчә-синә охумағ мүмкүн дејил. Чүнки шаир бу мөғаләләри шә'рә, сәнәтә бәсләдији сон-суз мәнәбәтлә, поэзијамызы үрәкдән севә-севә, мүнәвәфә-ғијәтләримиздән доған гуғур вә фәрәһ һисси илә, мә'нәни әруријәтлә јазмышдыр. Төкчә Сәмәд Вурғунун «Ба-кынын дастаны» поемасы һағгындакы мөғаләсини ми-сал көстәрмәк кифәјәтдир.

Вәтән мәнәбәти шаирин ән чоқ тәрәнинүм етдији мо-тивдир. Вәтән Хәлил Рза-үчүн чоқ бәјүк вә мә'налы бир мәрфумдур, чоғрафи әра-зијә малик адичә торпаг де-јилдир, тарихдир, бу күндүр, сабаһдыр, сәдәғәтдир, нәчиб-ликдир, гәһрәмәнлыг вә мәрд-ликдир!

Тугат ки, вар исте'дадин,
Илһамын да, бияјини дә,
Рәдд ол, итид көзләримдән
Әкәр јохса вәтән ешги
Сүмүјүндә, илијиндә!
Ән чошгун вә ән илһамлы

вахтларында гөләм достумуз Хәлил Рза елә бил илһамны ганадларында учур, одур ки, јорулмағ нә олдуғуну бил-мир. Бир эпизод бурада кә-тырламағ истәјирәм. Нәри-ман һәсәнәздәнин вә Фикрәт Гоҗанын филармонияда кә-чирилән шә'р кечәсиндән чы-хан Х. Рза бүтүн кечәни јатмамыш, сүбһ дан үзүндә оилар һағгында јаздыгы һә-рәртли мәғаләни битирмиш, макнинаја көчүрдүкдән сонра редаксияја апармышдыр. Белә јүксәк ешглә Шәһрија-рын бир нечә әсәрини, Р. Рождественскинин поемала-рыны дилимиздә чевирмиш-дир. Бу јакынларда «Маа-риф» ишеријаты «Гардаш-лыг чәләнки» адлы бәјүк бир китаб бурахмышдыр. Бу кита-ба Х. Рза мүхтәлиф илләрдә тәрчүмә етдији ән кәзәл әсәрләри даһил етмишдир. Китабда гардаш халғлар әдә-бијаты даһа кениш тәмсил олунмушдур. Шаирин ушағ-лар үчүн «Мараллар да дуз-дә јејормиш», Москвада илә «Сохаветли үрәк» вә «Әсл мәнәбәт» адлы китаблар чапдан чыхмышдыр.

Илһам вә әмәк — сәнәтин чәтин јоллары илә ирәдилә-јән, учалан, Јени зирвәләрә доғру јол ачан шаир Хәлил Рзанын мөһкәм ганадлааы-дыр.

Тоғиғ МАӘМУД